

P. 11
83d

Nu se împru-
mută acasă.

Anul I, No. 5.—Martie 1913.

VEGHE DE TOAMNĂ

*E toamnă veștedă. In crâng
Un stol de corbi s'adună,
La munți tălâncile nu plâng
Și buciumul nu sună.*

*O! doină, doină unde ești,
Să cânți supt ceriu de vară,
Și voi feerice povești
Din vremi de-odinioară ?*

*Tovarăș focul îl mai am,
Stau visător cu dânsul,
Obloanele le trag la geam
Și mă înneacă plânsul.*

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ
Fond „G.T.E.”

14304
2606

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
CRĂȘII PIATRA NEAMȚ

938880

*Și flacăra se stânge 'ncet
 Și crește iar, și geme,
 Cu glasul ei nemângâiet
 Mă chiamă 'n altă vreme.*

*Din visuri și din amintiri
 Viața-mi se 'ntrupează,
 Mă văd copil și dulci zâmbiri
 Obrazu-mi luminează.*

*Zadarnic ochiul meu acum
 Incearcă să mai vadă
 Portița care da la drum
 Și casa din livadă,*

*Când pomii toți erau a' mei,
 Când alergam prin vie
 Și când îmi aninam cărcei
 Pe tâmpla aurie.*

*Și vițele-atârnav în jos
 Cu aurii ciorchine,
 Din teascuri, mustul spumegos
 Curgea 'n ciubere pline.*

*Amiaza caldă răspândiă
 O galbănă lumină,
 Departe, bruma înroșiă
 Cireșii pe colină.*

*Plutiă atunci un parsum
 Și altă poezie
 Pe via înneacă 'n sum,
 Pe-a mea copilărie.*

Ah! cum un înger n'a venit
 In dulcea sării larmă,
 Cu un surâs încremenit
 Deapururi să m'adoarmă :

Printre luceferi m'ar fi dus
 In vis și legănare,
 Intr'o grădin' acolo sus
 Unde nimic nu moare....

Dar astăzi măsur de pe țărm
 Prapastia adâncă,
 Și viața jalnică mi-o sfărm
 Ca un talaz de stâncă.

Iar visul ce m'a luminat
 Se depărtează, piere,
 Rămân stingher, înstrăinat
 Și fără mângâiere.

.....

E toamnă veștedă. In crâng
 Un stol de corbi s'adună,
 La munți tălăncile nu plâng
 Și buciumul nu sună..

Alexandru Naum

M. EMINESCU

GOGU TATII^{*)}

Comedie în 3 acte.

(Fragment).

PERSOANELE :

D-nul Subpapuc, proprietar mare.

Hermence, fiica sa.

Marghioala, fată 'n casă.

Barbu Vultureanu, tânăr proprietar.

Pavăl Intentaționem, vătaf la Vultureanu.

Stratomir Frige-linte, boier bătrân.

Gogu, fiu-său.

Dl. Napoleon Pătărlăgică, subprefectul plășei Desbrăcătoreni.

Leizer Zolzangesind, stăpânul birtului la „Birlicul de aur“ în târgul Desbrăcătoreni.

Bucătar, viziteu, rânduș și servitor la d. subprefect.

Actul întâi.

(O grădină mare. În fund, casă frumoasă cu balcon).

SCENA I.

Vultureanu : Iată-ne.

Intentaționem : Uf, tare mi-i foame și nu mai pot de picioare. De când eram la Socola, seminarist, nu mi-a fost așa de foame ca azi... Venisem dela Oșlobeni să mă facă popă. Cum te chiamă, mă ? zice Directorul. — Pavăl a lui Vasile a Ilenii Savului lui Mihai Radului. Vine rându altuia. — Da pe tine cum te chiamă ? — Gheorghe a lui Ioan a lui Petrea Rotariu.

1) Acest fragment e inedit și va apărea în Opera completă a poetului, editată de d-nii I. V. Ionescu librar, și N. Georgescu din Iași.

Ne mai știind ce să facă cu numele noastre lungi, Directorul ne puse în rând și 'ncepù să spuie *Tatăl Nostru* latinesc pe pielea noastră. Pe tine te va chemă *Pater*, pe tine *Noster*, pe tine *Qui es*, pe tine *In coelo*, pe tine *Sanctificetur*... — asupra mea a venit *In tentationem*. De-atunci mă chiamă Intentaționem, adică : în ispită. Dacă eră lecția mare, eram în ispită să n'o învăț ; dacă vedeam vre-o fată frumoasă eram în ispită s'o sărut ; dacă mă băteă părintele econom, pentru c'am furat un cazan cu fasole de post, am fost în ispită să fug ; dacă mă băteă eram în ispită să-i crăp capul... În sfârșit din ispită în ispită am fugit de-acolo și mă allu azi vechil la Măria-Voastră și sfetnic de taină pentru o mulțime de trebușoare anapodă ; îți a-jut să sai gardurile, să prăpădești parale la cărți, să bei și-s todeauna în ispită să te 'ntrec în toate bunele năravuri.

Vultureanu : Tacă-ți gura, mă ! Eu n'am venit ca și tine ? De ce nu zic eu nimica... Dacă trebuie...

Intentaționem : Trebuie ? Bun, trebuie...

Vultureanu : Nu puteam să vin cu trăsura, ca să pot pătrunde în grădina asta, fără să mă bage de samă. Iaca vezi casa ! Acolo-i adorata mea... puiuțul meu... Ah ! De-aș vedeà-o odată.

Intentaționem : Ah ! De aceia... Va să zică asta-i casa lui D-nul Subpapuc a cărui fată nu ți-i indiferentă și după a cărui avere ești nebun... adică nu... a cărui avere nu ți-i indiferentă și a cărui ducă o adorezi.

Vultureanu : Așà-i.

Intentaționem : Ei, atunci mă duc să te anunț, cuconășule, pentru că stomahul meu e setos de adorațiunea unei fripturi. (Vrea să iasă).

Vultureanu : Stăi, măi Pepeleo ! Încă nu știi toate.

Intentaționem : E ! când mi-i foame, nu mă calcă ispita curiozității... Nu sânt Intentaționem.

Vultureanu : Ascultă... Drăguța mea-i făgăduită altuia... și-i mireasa altuia.

Intentaționem : It ! Au ! Ce-i de făcut ?

Vultureanu : Îi mireasa unui gogoman, care se potrivește cu dânsa ca sarea 'n ochi, sau ca o cunună de laur pe-o frunte de măgar.

Intentaționem : Ei și... ce iese de acolo ?

Vultureanu : E ! taci... Nu-i de-acelea ea... odată

măritată... nu mai e... nix... Nu se află... O știu eu și de aceia mi-i dragă... Ei acū adună-ți mințile 'n cap și să te videm Intentaționem... Să piară dracu, dar trebuie s'o iau eu.

Intentaționem : Iar mă duci în ispită... in tentaționem !... Ei bine : ia ascultă, măi stomachule... nu te supără... răbdare, fățul meu ! Trebuie să faci ca marele ghenereal muscălesc Suwaroff care-a poruncit în armia întregă zi de post... până ce-a venit proviantu cu harabalele... Ei... acū să vinim la treaba noastră... Îi ești drag ?

Vultureanu : Știu eu ? Cred.

Intentaționem : Dar cu dragostea D-tale cum stai?... Cât are să ție ? Păn' joi, mai apoi, ha ?

Vultureanu : O nu ! Da mi-i dragă de mor... de nebunesc.

Intentaționem : De, de ! N'ai nevoie... După câte văd n'ai să mai nebunești...

Vultureanu : Obraznicule !

Intentaționem : Mă rog... aliați sântem ? Ști că unde-i alianță, nu-i mânie, nu se supără omul așa pentru te miri ce și mai nimică. Da pe boierul bătrân îl cunoști ?

Vultureanu ; După spuse, da de văzut nu l-am văzut niciodată. Zice că-i un om tare ciudat. Răposata, fimeia lui, eră totu 'n casă ; el nu putea să zică de cât : da și să iscăliască când îl puneă cucoana să iscăliască... Pe dânsa am cunoscut-o la București, unde eră cu fata ei... Hermence ! o, Hermence ! și unde eră s'o mărite cu dobitocul cel de Frige-Linte. O, Hermence... drăguța mea... să fie Hermence Frige-Linte !

Intentaționem : Ei, nu-i nimeni pe-aci să te cunoască ?

Vultureanu : Nu... Nu cred...

Intentaționem : Bun, patruzeci... Acu să ispitim noi, cum am intră în casă sub nume străin.

Vultureanu : Dar sub care nume ?

Intentaționem : Ei las ! las ! c'oiu găsi nume... Dar cine vine acolo ?...

SCENA II-a.

(Leizer Zolzangesind. Cei de sus)

Leizer : E, guten tag. Dimiavoastră sânteți de ici de la curte ?

Vultureanu : Noi...

Intentaționem : Se 'nțalege ! Mai întrebă ! (încet) Sst ! poate aflăm ceva de la jidan.

Leizer : Zoll eh zan gezind. Pot la mini să vorbești cu chiconă Costachi Subpapuc ?

Intentaționem : Da... Da ce cauți D-ta la dânsul ?

Leizer : Nimichi.,. nimichi... Pentru vom așa bogat, nimichi... Eu sânt hotelier de pe Vienne... la Disbrăcătoreni... la hotel „Birlichî di aur“... E gits hotel... e fain hotel. E zoi, zoll eh zan gezind.

Intentaționem : La „Birlicu de aur“... bun nume...

Leizer : La „Birlichî di aur“... Hotel a niu... E gits hotel, e fain hotel... e zoi zoll eh zan gezind... și ieftin... tare ieftin... Cine-o fost odată la hotel a niu, nu mă mai uită chit trăește...

Intentaționem : Cred... Socotelile...

Leizer : Sichiteala ghindești?... Știu să fac sichiteala... bună sichiteală, cu cap, of mână munes.

Intentaționem : Cred, cred... se vede...

Leizer : Așa să trăiești... Dar vorba niu : De trii zile o tras la mine un chichinaș... frumos chichinaș... e zoi, zoll eh zan gezind. Și chiamă la Dimialui Gogu Frigi-Linti... frumos numi !

Vultureanu : Aud ? Gogu aici ? Aiti... ne-am dus pe copcă.

Leizer : Așa si chiamo, așa si chiamo... zdravăn, voinichi, numa are... proister kopf. Vine la mine mai multi bieri, tot vomeni, știi... și s'o pus cu Dimialui la joc de cherț, ș'o prăpădit, ei vei ! o prăpădit și parale, și ceasornichi, și mantaua și pantalonii...

Intentaționem : Morală !

Leizer : Azi dimineață vrea să vie... la bieri Subpapuc... cer parale, zugter că n'are parale, cer amanet, zugter că n'are amanet. Și zice că ari să ieie di pi joc a dumisale de la chicon Costachi...lu am chemat pe primar... Am închis în odaie ș'am vinit să văd dacă plătește bier.

Intentaționem : (aparte) Brava !

Leizer : Vin să cer de la Chiconă Costachi parale a niu..., dacă dă, bine, dacă nu dă, strig ghivalt...

Intentaționem : Măi jidane... d'apoi dacă te-a bate...

Leizer : Să mă bată?... Ei vei! Să mă bată, iu nu vrei de chit să mă bată... Iu sânt Untertan nimțeschi și chind mă tragi di urechi pi mini, țipi toată Evropă... Și ce-i vidiă dimiata prin ghizeturi franțizești, in glizești, nimțeschi... Alle wein șugen... Bier di pi Moldovă o tocit copiliile lui Leizer în patru bucăți, o dat foc pi hotel... o luat de la Leizer o sută de mii di galbini, l-o pradat, l-o pus pi cruci, l-o botezat cu de-a silă, l-o pus să mânânci carni di porc, i-o bagat frigari pe ghît, o tăiet pe Ruhla niu și vine atunci comisie, și iar comisie și iar comisie... mut wus is ge-weizen? a tragi pi Leizer di urechi...

Crezi dimiata chi noi n'avem puteri? Ei vei... chind întrebă cini scrii „Naie Freie Presse“ di pi Viena?... Aver fin inzere Lait... chind întrebă cini scrie Allgimeine Zaiting di pi Berlin?... Aver fin insere Lait... Chind întrebă cini scrie jurnalele franțuzești? Aver fin insere Lait... Și la ghizetăr rumună di pi Bichirești nu sânt jidani? Adichi... vorbe să fii... Dar la Pressa di pi Bichirești este franțuz. Vermont heist din: Grinberg. Și știi dimiata cini esti stăpân în țara Moldovii? Crezi că rumună? Rumună-i bun să ari, rumună-i bun la prașălă... numai iu stăpân. Stăpân ist Leizer zoll-zan-gesind.

Intentaționem : Și cât ai să iei?

Leizer : Nimichi toti... Patruzeci de galbini. Ieftin, tari ieftin. Poftim sichiteală.

Intentaționem : (Citește). „Mâncare și băutură 40 galbeni“. Patruzeci de galbeni în trei zile. D-nu Gogu Frige-Linte trebuie să aibă stomahul lui Flămânzilă din povestea cu cucoșu roș, care mănca câte 12 cup-toare de pâne și câte 12 viței și tot nu-i ajungea.

Leizer : Dacă mânâncă? Mamu niu! Mânâncă chit șapte. Da dimialui după ce-o băut șampanii, e git șampanii, e fain șampanii! s'o făcut bier mare, o pornit să dai la cine o cerut... Acuma șampanii niu i scump... Eu singăr aduc de la Paris, of mane munes... n'am nici un chișlichii... am dat în preț, cum l-am luat de la fabrichi. Pe cinsto niu.

Vultureanu : Aș! nu-i scump.

Leizer : Cum zici, nu-i scump. Ghindești dimiata

că iu nu țin la cinste niu... să disbrac oamenii, să prăpădesc cinsti? Nu.

Intentaționem: Cât despre asta, n'ai nici o grijă.

Leizer: Da pot să vorbesc cu bueru batrini?... să văd în mună parali a niu... Iu nu vrei de cât parali a niu.

Intentaționem: Geaba... Acu nu poți să vorbești cu dânsul.

Leizer: Vus zugt er vus? nu pot să vorbesc cu dinsi?... Să nu vorbești? Da di ci să nu vorbești?

Intentaționem: Ei, nu se poate. Ți bolnav.

Leizer (strigând): Ți bolnav?... Da de ci-i bolnav?... Pentru-că am iu să iu parali?

Intentaționem: Da nu strigă așa.

Leizer (strigând): Cine strigă? Iu strig? El strigă, strigă că iu strig. Iu vreu numa' parale a niu... Iu nu strig.

Intentaționem: Fii cuminte și ascultă de cuvânt.

Leizer (strigând): Cuvintele ascultă-le, execută-le cuvintele... eu vreu parali a niu.

Intentaționem: Ei! ai să capeți parale... ascultă numai.

Leizer (încet și tresărind): Vus zugt er vus... cine strigă? eu strig? strigi că eu strig.. Eu ascult (întinde mâna).

Intentaționem: Trebuie să știi că Dumniului (arată la Vultureanu) este vechilul cuconului Costachi Subpapuc.

Leizer: Să trăiasche!

Intentaționem: Cu boeru bătrân nu poți vorbi astăzi și pace. Ți bolnav.

Vultureanu: Da, da!

Leizer (strigând): Cum! nu poți?

Intentaționem: Dar până ce s'o mai liniști boeriu, pentru ca să-i poată aduce o veste atât de rea, D-niului vechilul poate să-ți deie ceva din paralele ce ai a le lua.

Leizer: Ceva din parali? Chit, chit?

Vultureanu: De pildă jumătate.

Leizer: Jumătate? vus zugt er vus... Jumătate... Știi Dimita! să facem tocmala. Am să iu iu patruzeci de galbini... dă-mi Dimiata patruzeci și cinci și să nu mai avem vorbă.

Vultureanu: Da știi că nu ești prost, giupâne. Ei vrei să iei acū jumătate ori nu-ți dau nimic și te dau și afară de aici... Ei, vrei?

Leizer : Da dobândă plătești pentru ceilalți ?...

Vultureanu : Ei ? na douăzeci de galbeni și pleacă !

Leizer : Chind să vin după ceilalți ?

Intentaționem : Când ? peste câte-vă zile. Dar ia ascultă. Vrei să capeți și pe ceilalți douăzeci ?

Leizer : Dacă vreau ? Mă 'ntrebă dacă vreau ! Proster kopf ! Și de ce să nu vreu ? Parali a niu !

Intentaționem : Bine... Atuncea mergi... și ține-l pe Domnișoru cela închis la primărie, până ce-ți voi scrie. M'ai auzit ?

Leizer : Avudi, de ce să n'avudi ?

Intentaționem : Dacă vrei să nu mai capeți parali !

Leizer (aparte) : Am să mă duc să dau un galbăn la primar, să ție pe telhoroi așa la ligat cot la cot... ghiii, ghiii, nu fuge el chit îi lumă și pomuntu. (Iesă).

SCENA III-a.

Intentaționem : Ei boierule, cum îți place pân'a-cu ?... Nu-i rău pentru 'n început.

Vultureanu : Dar nu pricep ce câștigăm prin toate acestea.

Intentaționem : Ce câștigăm ? Ia vreme câștigăm... și-i bine să n-o pierdem de geaba... că alt prilej ca acesta nu-i în toate zilele... Cunoaște boerul bătrân pe viitorul lui ginere ?

Vultureanu : Da de unde ? Toată însurătoarea asta a pus'o la cale răposata lui nevastă... El numai a spus „da“, ca todeauna.

Intentaționem : Dar ceilalți oameni din ogradă 'l cunosc ?

Vultureanu : Afară de Hermence și poate fata ei din casă nu cred să-l fi cunoscând nimeni.

Intentaționem : Atunci am câștigat partida. Ei pe lucru acu... (Scoate călămara din brâu). Condei, hârtie, cerneală. Șezi mată pe prispa asta și scrie așa.

Vultureanu : Da...

Intentaționem : Fă ce zic sau nu mă mai amestec.

Vultureanu : Fie... din parte-mi... Hai s'ascult odată și poruncile tale.

Intentaționem : Scrie și n'aibi grijă (Dictează). Sărut mâna cucoane Costachi... D-nialui cuconu Grigore Frige-Linte, stăpânul meu, apucat fiind de ducă-se pe

pustii și având tremurături de mâni, mi-au poruncit să vă aduc spre cuvenita știință, că cuconașul D-sale, cuconu Gogu Frige-Linte, fiind mare durere de inimă boierului, s'a făcut un lucru rău și bate la tălpi ave-rea părințească, inhăitându-se cu niște pierde-vară și niște jucători de cărți, ba mai face datorii. Așa dar și prin urmare boerul stăpănu-mieu, numitul Grigorie Frige-Linte, cu frațească dragoste închinându-se Domniilor-Voastre, vă roagă ca văzând și fiind și putând pune mâna pe cuconașul, să-l puneți la răcoare la D-v. acasă. Cu multă plecăciune rămân al Domniilor voastre.

Anghelache Săteanu

vătaf în ograda boerească.

Iar despre cuconașul, ca să-l cunoașteți bine, așa l-au făcut Dumnezeu. Este de 23 de ani, cam mărișor și subțirel la trup, are păr castaniu, poartă barba 'n furculițe, ochii negri și negru la față.

Vultureanu : Bine mă, aista-s eu...

Intentaționem : Da cine să fie altul ?

Vultureanu : Eu să fiu un lucru rău ?

Intentaționem : Dacă poștești. Dacă nu ?...

Vultureanu : Bine... Da acu stăi, mi-ai făcut o plăcere, să-ți fac și eu una. (Dictându-și singur și seriind). Cuconașul are o slugă care pune vârf la toate... cea mai netrebnică și mai de nimică haimana din câte s'a dat pe fața pământului... Acela-i în stare să te fure văzând cu ochii... un stâlp de cafenele și de crășme și matca tuturor relelor. Boerul zice să vă feriți de dânsul... Am încheiat.

Intentaționem : Adică știi ceva cuconașule... drept vorbind... De laudat nu ne laudăm... chiar precum sântem... taman, cap tăiat ?

Vultureanu : Taci obraznicule !

Intentaționem : Sit ! uite o femeie 'n balcon.

SCENA IV-a.

(Ceii de mai înainte. *Anetta*).

Anetta : Slavă Domnului că s'a mai făcut vreme frumoasă... că cu ploile astea amețisem... îți vine să fugi în lume de urât.

Intentaționem : Na, na, na ! ce-mi văzură ?

Vultureanu : Ce ți-i ?

Intentaționem : Ea-i, așa să trăesc.

Vultureanu : Cine ea ?

Intentaționem : Bibica mea.

Vultureanu : Ce bibică, mă ?

Intentaționem (Se scarpină la cap) : Ee ! Ce să mai știi și D-ta de toate ? Istorie veche. De vr'o șase ani m'am ținut de dânsa și ea de mine, de n'ajungeam la nici un capăt... Parcă eră dracu la mijloc... când eram s'o ieu, ori dam eu peste vr'o una, care-mi plăcea mai tare, ori da ea de vr'un băiat mai tinerel și mai chipeș, destul că nu s'alegea din toate dragostele noastre nimica... Apoi ne mai sfădeam, apoi iar ne'mpăcam... Iată chiar acu de trei luni de când iar a intrat dracu 'ntre noi...

Vultureanu : Ei cum ?

Anetta : Da ce străini is acolo oare ?

Intentaționem : Ia să vorbesc eu cu dânsa...

Pst, pst !

Anetta : Uite ! Da știi că are haz musiu acela ?

Intentaționem : Anetto, Ce ți-i de nu mă mai cunoști ?

Anetta : Glasul pare că l-aș cunoaște.

Intentaționem : Nu mai cunoști pe Intentaționem al tău ?

Anetta : Cum ? Tu ești măi ștregarule ? Da ce cauți tu pe aici ? De unde și până unde ?

Intentaționem : Ia vin' oleacă jos... vei ști îndată.

Anetta : Iaca vin... (intră'n scenă)

SCENA V-a.

(Cei de sus ; mai târziu *Anetta*).

Intentaționem : Cuconașule ! Bună zodie mai trebuie să ai... Toate-ți merg în plin.

Anetta : Iată-mă-s. Ce poștești ?

Intentaționem : Evra ! Aneta ! D'apoi mi-i să te strâng de gât de dragă ce-mi ești. Doamne ! tare-mi eră dor să te văd.

Anetta : Ție ? Ia fugi încolo ștregarule. Ce-ar zice ibovnica de te-ar auzi ?

Intentaționem : Care ibovnică ? Cea grasă ?... Unde-i ceva. Timp trecut, nici vorbă nu mai este...

Anetta : Drept spui ?

Intentaționem : Parole d'honneur ! Ce-ți spun eu... Doamne tare grasă mai eră... și cine dracu să ție la o grasă... când are o turturică așa ca tine...

Anetta : Bine măi nu ți-i rușine de oameni ?

Intentaționem : (tragic) Dar ce să fac, Dumnezeuul meu ! când tu nu mă mai ascuți... când sufletul tău nu mai vrea să știe de nime. Un alt favorit ingenunche innaintea ta...

Anetta : Cine ?... Aoleo ! Bine... ai putut fi atât de prost să crezi că eu țin la sfrijitul cela, la Călimărescu, la scriitoru ajutorului ajutorului de perceptor... Nee ! glava... Acela, mă, nu-mi da voie să mă mai sărute nimenea.

Intentaționem : Auzi infamul.

Anetta : Phi ! Pe loc i-ani dat pașport ! Sfrijitul !

Intentaționem : Și este aceasta adevărat., Anetto ?

Anetta : Parole d'honneur.

Ms. Ac. Rom., 223 p. 262—294.

L E U L

Stă nemișcat, de parc'ar fi tăiat într'o piatră sură. Ochii mari cată pierduți înainte, fără să vadă nimic, fără să bănuiască frica celor câțiva țărani, care-l privesc.

De-afară vine un urlet sălbatic de trâmbiți, de clopote, ce'ndeamnă mulțimea curioșilor, strânși inaintea intrării.

Urechea lui nu aude nimic. Pare dus pe gânduri, bolnav, obosit.

Și-a culcat capul pe labe. Coama sărăcăcioasă, roasă, abia mai acopere grumazul slăbit, din care, arare, ies murmurături innăbușite ca volbura apelor foarte îndepărtate.

În cușca de-alături un tigru mare, vârgat, răcăie și miaună infricoșător. O maimuță mică, urâtă ca un lacheu bătrân, s'a retras spăimântată într'un colț, și, de-acolo, cercetează cu ochi ispititori spre un copil, ce duminică sămințe de floarea soarelui.

Curioșii intră și iesă pe rând. Prin pânzele murdare, mișcate de boarea primăvăratică, se găcește soarele cald.

Innăuntru e un frig umed și miros greu de sânge.

E-aproape de amiază. Doi lupi slabi, flocoși, dau târcoale cuștii, în goană, unul după altul, ca doi copii ce s'ar jucă de-a prinsul.

Și'n neastâmpărul tuturor celor ursiți traiului cuștelor, în zgomotul ce năpustește din afară, singur el stă nemișcat, nepăsător. Parcă s'ar gândi la lucruri duse, petrecute undevă, cândvă, foarte departe și foarte de mult,—atâta visare e'n privirea lui.

Printr'o ruptură a cobiltirului de pânză a scăpat un mănunchi de raze, drept pe podeala cuștii, înaintea lui. El își pleacă ochii și privește fix pata gălbuie.

Stă așa. Pata se schimbă, înaintează spre el, și încet, încet, se suie pe-o labă, apoi pe cea pusă cruciș, și-i ajunge pe bot. Leul rânjește, parcă, fericit. Razele soarelui se schimbă mereu, pe nas, mai sus, până-i aprinde, în față de aur strălucitor, ochiul mare însângerat. Pare neliniștit.

În clipa aceia zbucnește innăuntru un cap mare, negru, buzat, cu ochii albi, morți, din jurul căruia flutură în toate părțile un burnuz alb, pătat de vremuri... Harapul!

Leul îl privește o clipă nedumerit, apoi îl țânțește. Într'o tremurare nervoasă, trupu-i zvâcnește drept, picioarele i se înțăpenesc în mădularele vânjoase. Stă o clipă așa și râcăie în pardosala umedă. Coama puțină i se zburlește. În prada cine știe cărei viziuni îndepartate scoate un urlet groaznic și se răpede, izbindu-se în gratiile ruginite.

Harapul s'a oprit, mișcă capul mare, apoi îl apleacă spre pământ și de sub el, apare chipul murdar, slab, ciacăr al unui țigănaș pipernicit.

Leul se cutremură și mormâind îl privește nedumerit. Apoi ochii i se inbunează, își pleacă, încet, cu grație, coastele slabe și se retrage spre fundul cuștii, să-și urmeze visul de-o clipă al zărilor largi, din pustiul sur și arzător, în care cine știe ce viziune îl făcuse să retrăiască o clipă.

Eug. Boureanu

T E O C R I T

IDILA III

CAPRARUL SAU AMARILIS

Eu pe-Amarilis o cânt, iară caprele mele pe munte
Pasc și pe dânsule Titir le mână; draguțele Titir,
Paște-mi pe munte căprițele mele și dă-le la apă
Titire, colo la șipot, dar tu te ferește de țăpul
Cel din Libia, roșcatul la păr, ca să nu mi te 'mpungă.

Fermecătoare-Amarilis, de ce nu mai zici că-s draguțul
Tău, aplecându-te 'n jos cătră mine din peștera asta?
Au mă urăști tu pe mine?—au de-aproape-ți arăt, Amarilis,
Cârn și bărbos? Tu mă faci să mă spânzur, o zâna mea dulce!
Iată-ți aduc zece mere, culese de-acolo, de unde
Tu mi-ai fost zis să culeg și altele mâni ți-oi aduce.
Vezi-mi amara durere macar. De m'aș face-o albină
Și de-aș veni, bâzâind, până'n peștera ta, prin frunzișul
Cela de iederă, unde te-ascunzi, și de ferigă deasă!
Știu eu acum cine-i Eros: un zeu înfricat. Fără poate
L-a alaptat o leoaică și mama-l crescî în pădure,
Dacă mă arde-așa tare și rana-i la oase răzbește!
Tu cu ochi mândri și negre sprâncene, cu suflet de piatră,
Zână, tu strânge-mă 'n brațele tale pe mine, căprarul,
Să te sărut: și 'n deșerte săruturi e-atâta dulceață!
Ai să mă faci, draga mea Amarilis, să rup bucățele
Astă cunună de iederă, 'n care 'mpletii cu bobocii
De trandafir, pătrunjelul cu mândru miros, pentru tine.

Biet! Ce-oi mai trage de-acuma? vai mie! Tu nu m'auzi oare?
Eu dezbrăcându-mi cojocul, în valuri zvrâli-mă-voi, unde
Olpis pescarul de sus, de pe țârmură, tonii pândește,
Și dacă eu am să mor, bătâr asta ți-a fi cu plăcere!
Eu dinioare 'am știut, când pe-o floare de mac încercat-am
De mă iubești, și foița de fel n'a pocnit, când am strâns-o,

Ci în zadar o găsi veștejită sub cotul meu gingaș¹⁾.
 Spusu-mi-a drept și Agreo, ce știe vrăjitul cu sita,
 Care dăunăzi pe lan mergea spicuind lângă mine,
 Cum că io-s numai al tău, dar că tu nu mă bagi nici în samă.
 Totuși eu țin pentru tine-o căpriță cu gemeni, pe care
 Slujnica neagră la pielea-lui Mermnon întruna mi-o cere,
 Ș'am să i-o dau, fiindcă văd eu că ție nu-ți pasă de mine.
 Ochiul cel drept mi se bate²⁾. — Am s'o văd eu acum
 [pe-Amarilis ?]

Iată cântă-voi aicea, culcat lângă pinul acesta,
 Poate că ea m'a vedea, doară nu-i de oțal mai la urmă :

„Când Hipomenes³⁾ voi de soție s'o ieie pe fată,⁴⁾
 „Dânsul cu merele 'n mâni alergă s'o întrecă:—Atalanta
 „Cum le-a văzut, nebunit-a și dragostea tare-o cuprinse.
 „Ciurda de boi de pe Otris aduse prorocul Melampus⁵⁾
 „Până la Pilos, ș'asă se culcă lângă sinul lui Bias
 „Muma cea mândr'a'nțeleptei fecioare Alfesibea⁶⁾.
 „Pe Citeră, zeița cea mândră, n'a scos-o din minte
 „Oile sale pe munți când păștea, ciobanașul Adonis,

1). După cum îndrăgostiții de azi își cearcă dragostea pe-un fir de romoniță, cei din Sicilia și din Grecia luau o foaie de mac, pe care o puneau sau supt cot sau pe două degete de la mâna stângă și apoi o loviau. Dacă foaia pocnia, eră semn bun, dacă nu, eră semn că dragostea lor nu e împărțită.

2). Această credință este și astăzi la poporul român.

3). Hipomenes, fiul lui Macareu și al Meropei, scoboritor din Poseidon.

4). Pe Atalanta. Atalanta din Beoția (spre deosebire de Atalanta din Arcadia) fiica lui Sheneu, după Hesiod, nu voia să se mărite de cât cu acela care va întrece-o din fugă. Hipomenes, voind s'o ieie de soție, veni cu trei mere de aur, pe care i le dăduse Afrodita sau le culesese el din grădina Hesperidelor. Pe când alergă, lasă să-i cadă un măr. Atalanta se opri să-l ieie de jos; astfel Hipomenes o întrech și o luă apoi de nevastă.

5). Melampus, fiul lui Amitaon și al Rodopei. El îngropă un balaur, pe care îl ucisese regele Polifetes, și hrăni puii săi. Aceștia, lingându-i urechile, îi dădură un auz foarte fin și darul profeției.

6). Neleu, regele din Pilos, nu vroia să deie de nevastă pe fiica sa, Pero, decât aceuia, care va putea să-i aducă de pe muntele Otris din Tesalia, boii regelui Ificlus din această țară. Bias, regele din Arois, îndrăgostit de Pero, neputând împlini însuși condiția pusă de tatăl ei, îl însărcină pe fratele său, prorocul Melampus, să-i aducă boii lui Ificlus. Melampus, numai după ce fu făcut mai întâi prizonier de Ificlus și scăpă în schimbul unor servicii, pe care i le făc regelui, căpătă boii și-i aduse lui Bias, care astfel luă de nevastă pe fata lui Neleu și avu cu dânsa o fiică numită Alfesibea.

„Până 'ntr 'atât că ș'atunci când murise-l strângea lângă
[sinu-i ? ²⁾

„Eu pizmuesc pe acela ce doarme de somnul cel veșnic,
„Pe Endimion ³⁾. De-asemeni, odorul meu drag, pe Iasion,
„Carele-atâte 'a avut, câte voi, muritorilor, nu știți ⁴⁾“.

Capul mă doare ; dar ție ce-ți pasă ? De-acum încetă-voi
Cântecul meu și trântindu-m 'aici, am să zac, iară lupii
Mă vor mânca. Ci ca mierea de dulce să-ți fie-a mea moarte !

Teodor A. Naum

DIN ANACREON

FEMEILOR

Natura dete coarne
La tauri, și copite
La cai ; la iepuri fuga,
La lei fălci oțălite,
La păsări sborul, aripi
La pești de înotat,
Minte pentru barbat.
Nimic pentru femeie
N'avu. Dar ce i-a dat ?
—Frumseța-i dete'n loc
De scut și lănci. De-aceia
Frumoasă de-i femeia,
Infruntă fier și foc.

Teodor A. Naum.

2). E cunoscută de toți povestea dragostei Citercei (Afrodita) pentru Adonis.

3). Endimion, îndrăgostit de Hera și pedepsit de Zeus cu un somn veșnic, fu îndrăgît de Artemis, care venia în fiecare noapte să steie cu dânsul, într'o peșteră din muntele Latmos, unde dormia tânărlul cel plin de farmec.

4). Iasion, fiul lui Zeus și al Electrei, fu iubit de Zeița Ceres, cu care născu pe Plutus.

MAMEI MELE

*Când pe lume sfânta pace așternută-i ca'n altare
Aplecată peste leagăn, la un muc de lumânare,
Mama singură veghiază lângă copilașu-i încă,
Ingânând duios un cântec dintr'o vreme mai adâncă.*

*Iar când brațu 'și-l deschide ca să-și legene odorul,
Nime nu-i cunoște gândul. Ce plăceri îi dă fiorul,
Când l-apropie de sinu-i, și-l sărută și-l dezmiardă,
Și-i al ei—il are'n brațe—și să teme să nu-l piardă !*

*Copăcel de-abiă să'ncearcă să pășască, să se ducă,
Mama-i sprijin lângă dânsul și de mijloc îl apucă.
Și de râde, gângurește, de se scoală, pân' să-l culce,
Mama cu'n sărut pe gură îi dă graiul cel mai dulce...*

*Mamă, mamă'n vremea ceia îți părea că sânt norocul
Dragostei în casa noastră eu îi aprinsesem focul.
Tu săditu-mi-ai iubire—altfel nu s'ar fi putut—
Ca să'nvăț a strânge'n brațe, să dezmierd și să sărut.*

G. Prut.

INCHINARE

Imi întinzi păharul plin
Și te uiți în ochii mei.
A, te-am priceput ce vrei
Și păharul cui să'nchin.

Numai astfel eu mă prind
Să ți se 'nplinească dorul:
Să mă lași cu tot amorul
Mijlocul să ți-l cuprind.

Gura mică să mi-o dai
Și obrazii albi și plini,
Farmecul din ochi senini,
Florea părului bălai.

G. PRUT

DE CE?

*De ce nu vrei, ca altă dată
Mănuța albă să mi-o dai,
Cosîța părului bălai
Și sânul tău plâpând de fată,
De ce nu vrei, ca altă dată?*

*Ascultă freamătul de pin
Și naiul drag! E primavară :
Ieșit-a plugul pe ogoară,
Cocori pe urma lui se țin,
Ascultă freamătul de pin.*

*Tot câmpu-i presurat cu flori
Și 'n taină graiul lor ne chiamă
Pe-aripi de vânt. Nu-ți fie teamă
Să ne luăm de subsuori,
Tot câmpu-i presurat cu flori.*

*Supt un frunzar cu mine hai !
Și iarăși dă-mi, ca altă dată,
Pe sânul tău plâpând de fată
Cosîța părului bălai,
Supt un frunzar cu mine hai !*

*
* *
*

Inceputurile creștinismului și arta.¹⁾

Istoricul care cercetează cele dintâi manifestări ale artei creștine, nu numai în Apusul dar și în Răsăritul Europei, nu poate începe acest studiu nou, dacă n'a străbătut, fie chiar mai din fugă, înfățișările artistice ale popoarelor orientale și ale lumii greco-romane. Căci perioadele artistice nu se rup în chip brusc; una are legături cu alta premergătoare ei, una vrea să reinvie chiar în secole mai târzii elementele de care s'a slujit o alta în epoce îndepărtate, una combină elementele disparate ale mai multor arte îngemănate, alta rafinează și mlădiează elemente ce se credeau uitate și cine este, însfârșit, pătruns de marele rost al înrâurilor, știe că nu este artă care să fie în întregul ei cu totul originală. Originalitatea nu se naște din neant, ea răsare din forme premergătoare, adesea greu de aflat. Cum se va putea, de pildă, înțelega arhitectura bolților care acopăr bisericile romanice, gotice sau bizantine, dacă n'am cercetă poporul sau rassa unde apar pentru întâiași dată principiile privitoare la estetica și tehnica acestor forme artistice? Cum le vom putea înțelega dacă nu le vom cercetă mai întâi — deși intrupate în chip mai grosolan și sumar — la Assiro-chaldei, la Sirieni sau chiar în arta arhitectonică a Romanilor? Cum ne-am putea explica, pentru a mai da încă o pildă — cea extraordinară mișcare de înflorire artistică, Renașterea, adaptată la izvoarele pururea vii ale artei greco-romane, dacă nu ne-am fi oprit mai întâi la templele grecești ori la mărețele monumente ale artei romane, nu numai întrucât privește structura arhitectonică, dar și aceia a ornamentului?

Vechimea, prin formele ei cele mai desăvârșite, prin spiritul ei clasic, a trăit și trăiește și azi. Sculptura greacă a stat todeauna de model în fața artiștilor și tehnica ei superioară a slujit pentru a se înfăptui și concepții nouă, moderne. Elementele sculpturale, alături de acele arhitec-

1) Fragment din cursul de «Istoria Artelor», profesat de autor la Facultatea de Filozofie și Litere din Iași.

tonice trăiesc și până azi, iar sculptori și arhitecți s'au silit să ție sus acel ideal al Elenilor și ne-au dat opere sculpturale sau arhitectonice în care stăpânește sufletul clasic, prefăcut însă de sufletul și de concepțiile moderne. Să ne gândim la școala franceză reprezentată, de pildă, în pictură prin arta rafinată, elegantă, perfectă în desemn a lui Ingres, — artă inspirată din picturile Renașterii, ele însele pline de străvechiul suflet al vechimii. Să ne gândim la sculptura aceleiași școale întrupată în operele pline de clasicism ale lui Chapu, Mercié, Dubois sau Eug. Guillaume; în sfârșit, să ne mai amintim de arta complexă a svițeranului de rasă germană, Böcklin, care întrupează în tabelurile sale, alături de însușirile romantice germane pe acelea ale italianismului și clasicismului, — forme clasice izvorite din idealul elen.

Aceste tendinți și inspirații din lumea clasică, s'au impus și se impun cu atâta mai mult — dacă ne îndreptăm gândul, mai ales, la actuala mișcare artistică de la noi — cu cât ne aflăm într-o epocă de decădere, în care cele mai nesănătoase curente: *realiste*, *impresioniste*, *neo și post-impresioniste*, *pointiliste*, *cubiste*, acum de curând *futuriste* — și cum se vor mai chema născocirile viitoare în tehnică și 'n inspirație — au năvălit pe câmpul senin al artei, nimicind bunul simț și gustul. Am arătat aiurea cum înțelegem rostul unei mișcări clasice puse în slujba unei arte naționale. Artă clasică va fi chemată să ne steie de model, să ne călăuzască perfecția tehnică, să ne îndrume gustul rătăcit și să ne arate rolul și chemarea artei adevărate, pentru ca în forme desăvârșite să turnăm originalitatea rasei noastre.

În lumina acestui adevăr, firește că și arta creștină va fi pururea străbătută, când mai puternic și când mai slab, de suflul clasic, în epocile și la maeștrii cei mai de samă. Să amintim numai de primele bazine creștine din Apus, a căror origină, cel de pe urmă cuvânt al științei o pune în casa romană-elenistică. Oricât de fundamental începuse să se schimbe fața lumii, oricât de însamnată oră revoluția adusă de creștinism, societatea va rămâne multă vreme pătrunsă de spiritul vechii culturi. Un suflu nou venea să se abată peste această strălucită cultură, cu tradiții și opere nemuritoare. O lungă primăvară învietoare și caldă pe-un pământ ce începea a se istovi, se așterne cu viociune și putere. Pământul prinde a da roade îmbelșugat, vântul îl primenește, atmosfera se schimbă și

nu târziu cercetătorul, cătând uimit în juru-i, vede că toate sânt schimbate, că o civilizație originală s'a întemeiat, în care, firește, trăiesc tradițiile vechimii, și 'n aceeașă civilizație o artă nouă, romană totuși prin formă, intrupează simțirea societății noi. A trebuit să fie un proces, de care nu ne putem da astăzi bine samă, răpezeciunea și izbânda cu care s'a întins arta nouă. Totuș se cade a cercetă prin ce mijloace creștinismul a putut da o nouă stare de lucruri, în care totuș să se poată face cu putință ivirea unei arte originale, creștină, artă care va lua deosebite infățișări după fiecare regiune în care va înflori.

I.

În Iudeia și 'n Siria s'au răspândit pentru întâia oară învățăturile lui Christos, prin graiul viu al Apostolilor. Pavăl a predicat la Efes, Tars, Damasc și Antiohia și 'n scurtă vreme învățătura creștină a cuprins tot Orientul. Ea trece marea, ajunge la Atena, și apoi la Roma, unde se crede că a murit Sf. Petru, — pururea biruitoare, ademenind prin farmecul noutății, atrăgând cu răsunetul ei feluritele poporații din Imperiu, cu închipuirea vie, aprinsă, dornică de schimbări, precum și toate poporațiile îmbătrânite și istovite, care spre a renaște din decăderea lor, cereau o reinnoire, după o perioadă strălucită de înflorire artistică și culturală. Deși pătrunsă la început de spiritul particularist și strămt iudeu, noua credință nu s'a preocupat mai de loc de convertirea Iudeilor, strănși în cercul unei legi și al unui pact încheiat cu Iehova. Din sinagogă în sinagogă, în ironiile și bajocura aleșilor lui Israil, cuvântul Domnului zboară, misionarii strabat cu îndărătnicie pe drumurile deschise din toate părțile și 'n scurtă vreme și nobili, și soldați, dar mai ales sărăcimea se aruncă îmbătată, în brațele credinții nouă ce veneă să surpe păgânismul înecat în idolatrie.

La această dorință vie, doctrina lui Christ răspunde prin neînfrânta-i putere de jertfă fără margini și de convertire. Ea vineă să salveze lumea și sufletul omului; raza ei mângâietoare lumină pe bogat ca și pe sarman, și ar fi o greșală să mai stăruim — lucru ce trebuiește aici însamnat — în credința că, la obârșia lui, creștinismul și-a făcut prozeliți numai printre dezmoșteniții de soartă. Inscripțiile Catacombelor, și frescurile ce împodobesc cele mai bogate cripto, ne stau marture în această privință, și

ne arată chiar de la început că familii de patricieni, cu vază și greutate la Roma, îmbrățișaseră tot așa de vărtos noua religie. Creștinismul se arată plin de asprime și de autoritate, dar pătruns și de o blândeță dumnezeiască — marea lui superioritate pe lume. Veneă să dărme tot ce se vedeă a fi un pact încheiat cu idolatria, veneă să predice *el singur* adevărul veșnic, siguranța deplină în existența unei voinți dumnezeiești, veneă să distrugă scepticismul și superstiția — nu-i vorbă păstrând-o adesea și pe aceasta, sau punând nouă superstiții în locul celei vechi, — veneă să propăvăduiască mântuirea și lepădarea de sine și de bunurile pământești, pentru o fericire cerească, după pilda vie și arzătoare a marelui său Întemeietor.

Eră un vis magic această fericire și izbânda a fost capatată prin acea formă de propăvăduire, necunoscută și nepusă în practică de altă religie — *apostolatul*, care și până azi face minuni în pustiurile îndepărtate ale Asiei sau Africii. Ce însemnă viața omului predicator față de principiul divin ce trebuia să triumfe? Înaintea acestui apostolat toate culturile, toate riturile, toate jertfele celorlalte religii trebuiau să șovăie, în lumina adevărului nou. Un singur Dumnezeu, un Iisus, o doctrină plină de unitate veneau să dărme pluralitatea culturilor și credințelor existente, care trăiau fără de luptă între ele, așa de frățește, pătrunse de spiritul toleranței și neavând ca țintă năruirea lumii din temeliiile ei. Aveau, credem, soarta unei stări de fapt lipsită de originalitate, căci ce erau alta pe acele vremi atâtea deosebite religii, împrăstiate în tot lungul Împărăției, dacă nu fel de fel de amestecuri, rămășiți din vechia religie greco-romană, sau culturi orientale precum erau acelea ale Cybelei grecești, ale Isidei egiptene, ale Mithrei persane, culturi ce se suprapuseră peste păgânism, aducând haosul, neîncrederea în esența lor divină și lipsa de ideal. Trebuia o putere de unificare și aceea a fost religia lui Christ.

Cu timpul, apostolatul întărește și lămurește doctrina, organizează o ierarhie, luminează sufletul, îl ademenește și pune pentru todeauna stăpânire pe el. Cu nouă concepte despre datorie și viață, cu principiul răsplății și al pedepsei, cu ideia unei lumi de după moarte, originală în fe-liul ei, cu perfecția și curăția în viața trupească, cu sfințenia în obicei, cu simțământul de milă și iubire pentru Dumnezeire și pentru aproapele, dus pân' la jertfă, creștinismul a prefăcut societatea păgână, și dacă ar fi ramas

aici, așa dezinteresat și plin de ademenire și n'ar fi ajuns, degenerat și corupt, în mâinile preoților, poate că și-ar fi însamnat altfel mersul în civilizația popoarelor.

În sprijinul acestei mișcări extraordinare de reinnoire a venit în ajutor, de sigur, și multe idei din alte cosmogonii, dar mai ales învățăturile filozofilor greci, care de mult arataseră păgânității deșărtăciunea religiilor vechi, falimentul oarecum al unor doctrine ce nu mai răspundeau cerințelor nouă. Dar ele nu ajunseseră în inima popoarelor.

Apostolatul, pătruns și de aceste învățăminte, răspândi o altă morală, înaltă, neobișnuită, cucernicia, umilința, jertfa de sine pe care nu le-au cunoscut niciodată lumea antică. Ele lucrau împreună la prefacerea mediului sufletesc și creștinismul ajunsese să creieze o altă conștiință.

Așa se explică marele triumf al doctrinei lui Christ și rezultatul la care a ajuns a fost că Biserica, chiar din al II-lea secol eră o putere organizată, cu conducători și păstoriți care, prin jertfe pentru religia lor, au mers „până 'n pânzele albe.“

Cu toate aceste mari însușiri, cu toată forma în care se răspândi, cu tot ajutorul dat de filozofi, greutățile erau uriașe.

După cum în lumea morală, tot așa și 'n cea materială, prăbușirea unei societăți nu se face dintr'odată. Și'n una și'n alta conflictul care izbucnește se preface într'o aprigă luptă. Creștinismul a cunoscut-o. Și ea a fost îndreptată în potrive obiceielor, prejudecăților și mentalității acelor poporații ce furnicau în Împărăție, cu deosebire de Iudei care rămăseseră strânși în legea lor și în sânul cărora spiritul clasic n'a pătruns niciodată. Din clipa în care sinagoga nu mai are nimic de comun cu doctrina lui Christ, despărțirea se face pentru todeauna și de atunci începe marea înverșunare și dușmănia cu care Iudeii privesc creștinismul. Spiritul antic, în potrive căruia luptă creștinismul, trăia plin de viață și vom vedea că n'a putut fi distrus, ci dimpotrivă îmbrățișat pân' la urmă de religia nouă. Eră greu și aproape cu neputință ca viața sufletească antică, care avea adânci rădăcini și tradiții îndelungate să fie prefăcută numai cu predica unor adevăruri abstracte. Trebuia de dovedit că zeii păgâni n'au nicio virtute, că Iisus eră chemat numai să răsplătiască sau să pedepsască. Trebuiau dovezi, căci poporul nu se

lasă ademenit numai de entități filozofice sau de lucruri abstracte. Când ele nu puteau fi aratate, poporul izbucniea în mânie.

Dar pe lângă aceasta, dacă mulți din popor au primit fără să judece, doctrina nouă, se găsea todeauna o minoritate, și adesea puternică, gata să steie dinpotrivă. Ea vedeă în triumful Bisericii năruirea Romei străvechi și nu toți, oricând, ar fi stat gata să dărme instituțiile în care au crescut ei și străbunii lor, sau să se lepede de jertfele, rugăciunile și darurile pe care le atacă creștinismul. Imagina împaratului, răsfățată în vâlfa, luxul și în oarba supunere a tuturor cetățenilor — fie pe tron chiar un degenerat — eră un lucru sfânt, dacă nu identificarea cu Patria întreagă, dar desigur cu Cetatea Eternă. Acest lucru creștinii nu l-au înțales; păgânii și chiar Împaratul nu li iertau o libertate fără de frâu.

Pe când se credeă că o epocă de pace și de triumf va încunună, cu atâtea mari greutate, strădania primilor creștini, spiritul vechiu, atins tocmai în persoana împaratului se mișcă și atunci zbugnește conflictul, cu prigonirile și vărșarile de sânge, care poartă numele monarhilor, începând de la Neron. Cu cât lupta creștea, cu atâta și sângele curgeă mai îmbelșugat, și creștinismul mergeă înaintea stăruind în puterea adevărului nou fără a-și supune rațiunea și inteligența scutului împărătesc. De atunci cunoscutul verset din Evanghelie: „lui Dumnezeu ce este a lui Dumnezeu, Cezarului ce este al Cezarului“ e principiul conducător în care se cristalizază spiritul de luptă. Trupurile moarte ale martirilor și ale sfinților, ale fecioarelor ce căzuseră victime, plămădisoră un ogor prielnic unde incolțise sămânța. Nădejdea unei vieți viitoare, răsplata sau mântuirea — întrupată în acele frescri din Catacombe ce reprezintă Raiul Domnului, adevărate viziuni artistice supra-naturale — prindeau rădăcină în sufletele întinerite.

Marea izbândă însă a trebuit să fie adesea și de partea societății păgâne și oricât de neînduplecați se aratau scriitorii bisericești, creștinismul a trebuit să fie îngăduitor. Capii conducători ai Bisericii și mai cu samă acei vestiți diaconi de prin veacul al II-lea, oameni veniți din Orient, au înțales că pentru a ajunge la deplina izbândă este nevoie de-o contopire între vechile tradiții și noua doctrină religioasă. Multe tradiții au trebuit să rămâie, mentalitatea a ramas adesea romană — și acest lucru îl

vom vedea, mai cu samă, când va fi vorba de artă ¹⁾ — și străbătând societatea de pe acele vremuri, ne dăm bine-sama că, poate, creștinismul ar fi fost distrus pentru todeauna spiritul antic, dacă s'ar fi încercat să dărme lumea dintr'odată și dacă nu s'ar fi întâmplat — întrebuintând o formulă din științele naturale — acea adaptare la mediu, pe care o societate nouă o desăvârșește față de una veche.

II.

Vom găsi în orice sistem arhitectonic, deosebit de unul altul premergător, atunci când apare ca o formă originală și caracteristică, într'o epocă și la un popor anumit, nu numai o expresie sufletească, socială sau religioasă, dar și o sumă de procedee nouă. Arhitectura greacă, de pildă, exprimă prin formele ei originale naționalitatea elenă, și e lucrată cu procedee anumite și din materiale ce se pot adapta acelor procedee. Ea se deosebește de cea romană, care exprimă un alt suflet și lucrează cu alt material, cu alte procedee, mai puțin originale, ce-i dreptul, fiindcă erau în mare număr luate de la Etrusci și de la Eleni. Arhitectura romană se deosebește și ea de cea bizantină, care lucrează cu alte procedee și exprimă cu totul alt suflet și altă mentalitate, rezultată din îngemănarea elementelor elenice — ultimele resfârși ale artei clasice, — cu cele orientale venite din Alexandria, Siria sau Egipt. Acelaș lucru se poate spune de-o școală de pictură sau sculptură.

Firește că'n lumina acestui adevăr ne-am așteptă să vedem creștinismul primitiv intrupându-se în artă nu numai și printr'un suflet original dar și prin procedee nouă, dacă n'am cunoaște lipsa de însușiri artistice ale doctrinei lui Christ și ura ce-a aratat-o, mai ales la 'nceput, față de artele păgânătății. Când s'a văzut atâta ură, părea că se va deschide o adevărată prăpastie între lumea vechie și cea nouă și părea că arta va fi ștearsă pentru deapurarea de pe fața pământului.

Cum să se mai bănuiască că va mai putea înflori

1) Mulți istorici de artă și arheologi printre care R. Rochette și L. von Sybel („Christliche Antike Einführung in die alchristliche Kunst, I, Einleitendes; Katakomben“, Marburg 1906), cred că toată arta creștină nu-i decât prelungirea artei și religiunii romane, fără nici un suflet nou.

vreodată o artă creștină, când învățătura lui Christ s'a născut în țara cea mai protivnică oricărui simț artistic : Iudeia. Acolo ea nu înflorise de loc. Numai un templu, și acela rădicat de meșteri străini aduși de Solomon, după un plan egiptean ; nici picturi, nici statui, nici vreo altă operă monumentală nu mărturisîă, dacă nu un simț plastic cât de grosolan, dar nici macar o tendință în germene din lumea fermecătoare a Frumosului. „Nu-ți face ție chip „cioplit, nici vreo asamanare care este sus, în ceriu, „sau jos pe pămînt, sau în ape, supt pămînt“.

„Tu nu te vei închină lor și nici vei sluji lor, căci „eu sînt Domnul Dumnezeuul tău...“

Zice glasul din nouri al lui Iehova ¹⁾. Eecoul acestor cuvinte a pătruns în inima creștinului primitiv ; la auzul lui mintea a fost înlăturată și abătută din calea impresiunilor estetice plastice și 'n tot învățămîntul creștin, de pe vremea când se plămădiă creștinismul, nu găsim un rând pe care să putem întemeia o estetică, fie oricât de spiritualistă.

Când însă creștinismul a ieșit din acest pămînt strîmt, unde totul eră mort ca și Marea Moartă, unde ochiul nu fusese fermecat de coloarea unui răsărit de soare sau de poezia unui peizagiu, de forma sculpturală a unui trup de femeie, sau de maiestatea unei clădiri arhitectonice cu linii grațioase, și s'a întins în lumea romană, s'a găsit în sânul unei lumi rafinate, plină de simțul plastic, moștenitoare a unei epoci de glorie artistică. Arta eră însăși condiția de existență a rasei romane, forma prin care societatea aceea își exprimă sufletul și cugetarea, străbătută de puterea religiei. Cum se puteă ca o religie nouă să fie atotstăpînitoare, fără a căută să mulțamească instinctul unei rase, rassă care rămăsese aceeași, cu toată creștinarea ei ? De multe puteă să se lepede societatea romană, multe opere puteă să le uite ; puteă pierde măestria în desemn și coloare — și începeă a o pierde, căci pornise pe clina decăderii — dar arta trebuia să rămăie. Natura omenească a trebuit să fie mai puternică și simțul artistic innăscut în om a silit creștinismul să-și toarne și el concepțiile lui morale în forme și în procedeele artistice. Și fiindcă creștinismul aveă numai expresia, sufletul lui a trebuit să se manifeste prin formele și procedeele clasice. Este lucru vrednic de însamnat, cum azeastă religie care s'a aruncat

1) Ieșirea, XX, 4, 5.

cu atâta ură împotriva școalei de imoralitate și idolatrie intrupată în manifestările plastice, a ajuns totuși a îmbrățișa arta, a se servi de dânsa și nu puțin i-a ajutat aceasta din urmă, pentru a se urcă la un așa de mare triumf. Zadarnice au fost protestările Părinților bisericesti, când aveau a vorbi despre corupătoarea acțiune a artei. În această privință predicau în pustiu. Ei, care văzuseră în Orient că religia nouă n'a avut să se lupte cu această formă a idolatriei, socoteau templele ca locuințe ale diavolului, ispite ce duceau în greșală, iar picturile și sculpturile ca cele mai imorale și adimenitoare mijloace de-a atâta patimile trupești. În toiul luptei și a prigonirilor glasul Părinților tună și fulgeră.

Nu ne-am miră într'atâta de sirianul Tatian sau de cartaginezul Tertullian, crescuți în mediul oriental, dar de sigur de Clement din Alexandria, cel atât de pătruns de rafinata și clasică artă elenistică, care nu iartă creștinului să priviască necuratele statui păgânești. Ca și cărțile vechi, el le menește focului. A fost și cel mai mare blăstăm acela aruncat de Lactanțiu, care numește statuiele dumnezeiești ale lui Fidias sau Policlet „păpuși mari slăvite nu de fete, „cărora li s'ar putea iertă aceasta, dar de oameni cu barbă“¹⁾. Ochiul apostolului Pavăl se imple de mânie la vedea statuiele albe, la care se 'nchinau Atenienii: „Dumnezeu care a zidit lumea și toate lucrurile dintr'însa... „nu lăcuește în templele rădicate de mâna omului; el nu-i slujit de mâinile oamenilor, ca și cum ar avea nevoie de „ceva, el care dă viață tuturor, suflarea și totul... Fiind „din vița lui Dumnezeu, nu trebuie să credem că Dumnezeu e asemănătoare aurului, sau argintului sau pietrei cioplite prin artă sau prin industria oamenilor“²⁾. Cum eră să rămâie mișcată, mintea cam grosolană a omului din popor ca și aceia a patricianului dornic de o vorbire mai plastică, mai înflorită și mai colorată auzind cuvintele așa de abstracte ale Sfântului Pavăl, ori chiar și acele tot așa de puțin vorbitoare ale Sfântului Origen: „Oare la creștini, spune acesta, spiritul oricărui om „drept nu-i un altar? Adevaratele jertfe, adevaratele mișezme sunt rugăciunile care se 'nalță dintr'o conștiință curată? Statuiele și acele ex-voto plăcute Domnului nu-s virtuțile, a căror formă și frumuseță sunt datorite cu-

1) Lactantius, *Institutiones Divinae*, II, 4, 13 și III, 19, 9.

2) «Faptele Apostol.», XVII, 23, 24, 29.

„vântului lui Dumnezeu și al căror model îl găsim în cel dintâi născut al oricărei făpturi ?¹⁾“. Sau și cele ale lui Minucius Felix : „Credeți că ascundem obiectul „inchinărilor noastre, fiindcă n'avem nici temple, nici prietoluri. Dar ce statuie aş face Domnului când omul însuș e icoana lui Dumnezeu ? Ce templu să-i zidesc, când tot universul, lucru mânilor lui, nu-l poate cuprinde ? Și mă voi duce oare într'o mică clădire, prea strâmtă pentru mine, să-l închid, pe dânsul, cu atâta putere și maiestate ?“²⁾. Ce departe erau realitatea și bunul simț de aceste cuvinte și ce slab simț de-a cunoaște psihologia omenească ! Astfel, precum glasul sângelui niciodată n'a putut fi înădușit, tot așa și sentimentul artistic a trebuit să rămâie și să trăiască. El a putut să moară în Răsărit sau să fie înădușit câtvă timp, pentru a răsări apoi și acolo, tot așa de tânăr și plin de noutate, dar pe țărmurile Mediteranei și 'n tot lungul Împărăției a găsit o aspră împotrivire.

Firește că multe din operele vestite ale vechimii au căzut pradă fanaticilor creștini, multe temple s'au darmat, multe statui au fost prefăcute în pulbere, la auzul cuvintelor sincere și arzătoare ale Sfinților Părinți. Nenumarate au mai fost edictele împăraților creștini protivnici artei, nenumarate au fost templele darmate de Constantin și statuiele distruse de Teodosie, dar păgânismul a avut todeauna statornici închinători, care păziau cu sfințenie rămășițele artistice ale vechimii. O sumă de edicte au fost date numai de formă, iar trufașa persoană a Împaratului nu s'a putut lepăda de fastul și vâlfa pe care numai arta o poate da. Chiar în Bizanțul lui Justinian, cu mult mai târziu, statuaria eră în vază, iar tradițiile romane se intrupau în cele mai desăvârșite forme ale statuielor împaratului artist, împodobite însă cu tot luxul de ornamentare și policromie orientală. Apoi multe monumente din Roma și din alte cetăți rămăseseră neatinse ; templele, acum închise, impuneau prin măreția exteriorului, Panteonul ocrotiă cu imensa-i cupolă zorile creștinismului născând, iar statuiele din piețele publice opriau privirea trecătorilor.

Astfel tradiția a avut această putere de stăpânire asupra sufletului religiei nouă și ea n'a putut fi biruită. Rezultatul a fost o îngemănare a acestor tradiții greco-romane cu sufletul nou. Și fiindcă acest lucru s'a făcut și creștinismul, ca reinnoire artistică, am văzut că aveă nu-

1) Origenes, *Contra Celsum*, lib. 5, cap. VIII, 17.

2) Minucius Felix, *Octavius*, cap. X.

mai puterea morală și nici de cum o tehnică a lui proprie, e firesc că arta creștină primitivă a trebuit să-și manifeste esența ei spirituală în formele tehnice ale desemnului și facturii romane din acea epocă. Cu timpul numai, când influențele orientale și bizantine pătrund la Roma, creștinismul ia o parte de originalitate și 'n tehnică. Și cum arta romană, a acestei epoce eră pătrunsă de eleganta rafinare a artei alexandrine, alexandrină va fi factura picturilor din Catacombe, romană puțină sculptură, și tot astfel arhitectura bazilicilor. Încetul pe încetul sufletul nou intră tot mai adânc și mai simțitor în forme romane, singurile forme ce puteau să-l încapă, și mai ales în elegantele ornamentări pompeiane. Sentimentul creștin se precizează și caută o formă plastică, care dacă n'a putuț vorbi ochiului, cel puțin a putuț mișcă inima și trezi imaginile vieții de după moarte. Din propria lui inchipuire, el creează, apoi, tipuri nouă, alegorii și simboale, reinvie chiar simboale vechi și părăsite dar rămâne închis cu toate aceste în forma unui decor păgân. Veșminte, gesturi, atitudini, ornamente — toate erau romane alexandrine și pe ele din zi în zi se întipăriă mai adânc sufletul cucerniciei și al fericirii cerești. Sentimentul creștin nu se imobilizează ci se preface veșnic, devine creator, cuprinde cât mai mult și nu se sfiește a zugrăvi întâmplări din Vechiul și Noul Testament și, în sfârșit, statornicește o iconografie a sa.

Ce dovadă mai mare că această pictură a fresco, care imple cu minunile ei păreții galeriilor supterane, a arcosoliilor ori a criptelor papale, a fost pusă în slujba bisericii și a lui Christ? Gloria acestei picturi purcede chiar de la începutul răspândirii creștinismului la Roma și tocmai pe vremea când răsună predica distrugătoare a sfinților Părinți și după ce s'a rupt cu stearpa înrăurire iudaică, s'au zugrăvit cele mai frumoase frescuri. Supt puterea neînfrănată a tradiției, nu numai monumentele unde odihneau răposații, așteptând a doua înviere, se implu de vesela și luminoasa pictură a fresco, dar vom vedea cum creștinii bogați păstrează imaginile artistice ale Romanilor, își împodobesc păreții caselor sau a localurilor de intruniri cu picturi de cel mai curat stil pompeian. Capii Bisericii chiar se silesc să împodobească nu numai oratoriile cimitiriale dar și nenumaratele bazilici, care în secolul al IV-lea se innalță triumfătoare la lumina zilei. Ce pildă mai strălucită care arată adevărul că popoarele nu pot trăi numai dintr'o cultură abstractă? Simțu' artistic,

dacă-și pierde perfecția clasică, se răspândește pretutindene. Chipul plin de blândeță, de milă și de lepadare de sine al *Păstorului cel bun* se întâlnește la tot pasul, nu numai în Catacombe dar în splendidele mozaicuri ce împodobesc absidele bazilicilor; imaginile *Sfintei Fecioare*, acele ale sfinților și mucenicilor se țin lanț într'o înșiruire și armonie cu adevărat clasică și sânt o condiție de viață a monumentelor arhitectonice religioase. Nici Părinții Bisericii, care propăvăduiesc înainte ura pentru artă, ca Eusebiu, nici, mult mai târziu, la iconoclaștii din Bizanț nu le pot stârpi, ci ele stau marture și ne arată dezvoltarea ce-a luat-o arta și la popoarele din Sud și la acele din Orientul bizantin. Ca și pictura a fresco, ca și mozaicurile, arta basorelievului, întrupată în sarcofagii mai cu samă, are și ea un loc de cinste; numai statuaria adevărată, cu totul romană, cade din vechia ei strălucire și oricât de dușmanos s'a aratat creștinismul față de dânsa, lipsa ei trebuie căntată mai ales în decăderea acestei arte și 'n mediul care nu mai eră priitor desfășurării statuielor grecești ideale sau a celor realiste romane.

S'au mai încercat Părinții bisericii, nu e vorba, iarăș în numele curăției de moravuri și moralității să mai vie cu cenzura lor. Dar a fost zadarnică întrunirea Conciliului din Elvira, strâns în Spania, la anul 306, unde s'a luat hotărârea de-a se opri zugrăvirea imaginilor cucernice pe părății lăuntrici ai bazilicilor. Zadarnic a fost și actul energetic al Sfântului Epifaniu din Cipru — eră pe la sfârșitul veacului al IV-lea, — care intrând într'o biserică din Palestina și gășind un vâl pe care se vedeă chipul lui Christ, l-a rupt cu mânie și a zis: „Mai bine ați fi tăcut „din această ștofă un veșmânt pentru saraci!“

III.

Întorcându-ne privirea înapoi, ne pătrundem și mai bine de acel adevăr că perioadele artistice nu se rup în chip brusc. Fieea lucrurilor ține todeauna cumpăna, ferește de rătăcirii și ceia ce este merit să moară, din voință omenească, trăiește dacă e parte vie și trainică. Astfel, am văzut cum arta antică n'a fost oprită în mersu-i evolutiv de creștinismul triumfător. Dacă acesta din urmă răspundeă unui gust trecător și unei nevoi de întinerire sufletească, arta lui, întrupată pe acea vreme în forme curat romane, răspundeă unei adânci și veșnice cerinți omenești.

De aceia, neputând să dispară, căci eră stânca tare a granitului, creștinismul a îmbrățișat-o și cu dânsa a pășit înaintea. Și dacă s'ar putea spune că 'n veacul al II-lea, alături de o artă creștină eră și una romană deosebită de cea dintâi, ne vom încredința, din studiul amănunțit al picturilor din Catacombe comparate cu acele alexandrine din casele romane, că se deosebiau numai prin alegerea subiectelor. Acelaș suflu clasic le însuflețește pe amândouă. Acest suflu clasic cu tradițiile lui, combinat cu elementele creștine a stăpânit o bună bucată de vreme, până când o rassa de nord cu însușiri opuse și originale a venit să prefacă din temelie rassa romană. Aceia au fost tinerii oameni de nord care au creat arta gotică, culmea artistică a creștinismului. Dar până la dânsa deși păgânismul eră mort, estetica a ramas clasică la popoarele din Apus, la început mai aproape de cugetarea romană, și apoi tot depărtându-se.

Inrăuirile străine vor preface spiritul clasic și vor da înfățișări nouă tuturor artelor ; și arta Catacombelor din secolul al IV-lea începe a se pătrunde de caracterele orientale și mozaicele romane vor avea alt ideal, și arhitectura interioară a bazilicilor, mai ales, se va preface, și arta de pe vremea lui Carol cel Mare va primi elemente nouă, și marea artă romanică va avea un caracter al ei deosebit, dar regulile compoziției și ale desenului clasic și amintirile romane își vor găsi întrebuințarea lor. Astfel, cu timpul numai, arta greco-romană începe a-și pierde energia ei clasică, subiectele se prefac, tehnica se schimbă, noutatea pătrunde și aceasta se întâmplă nu din cauza creștinismului, dar din aceia a unei fatalități istorice care nu poate opri ca o artă, ce a avut odată un timp de mărire, să se istovească. Am fi nedrepti, însăfârșit, dacă n'am constată că această istovire se datorește și năvălirilor barbare. Năvălirile au fost un bine, căci au dat puțința unei întineriri, din care au răsărit caracteristicile artei nouă ¹⁾.

Se cade acum, după ce cunoaștem însămnatul rost al creștinismului în artă, să vedem, în trăsături generale, cum această artă primitivă creștină ia diferite înfățișări după rasele și focarele de cultură în care se ivește, căci se știe că arta este exprimarea vieții unei naționalități anumite, în tot ce are ea mai frumos și mai original. Eră

1) Care va fi însămnătatea și rolul Barbarilor în artă, vom încerca să arătăm în alt articol.

acelaş *fond comun*, cu acelaş număr de caractere, creştin pretutiindene, în Apus la Roma, în Răsărit la Bizanţ, la calea în jumătate dintre aceste două mari centre, la Ravenna, şi 'n ce priveşte alegerea subiectelor, *fixarea* tipurilor şi 'n ce priveşte tehnica. Astfel, la Roma, deci în Apusul întreg stăpănit de aureola glorioasă a acestei cetăţi, arta va avea mai multe caractere romane; la Bizanţ, deci în Răsăritul întreg, unde cultura elenistică s'a contopit cu cea orientală, arta va purta caracterele acestei culturi de preferinţă, fără a tăgădui şi oarecare înrâuriri romane.

Amândouă aceste regiuni cu oraşele lor, mari focare de artă, se vor înrâuri una pe alta. Roma va înrâuri Bizanţul, cu elementele ei clasice; Bizanţul Roma, cu simţul lui ornamental, mai ales; Etesul, Alexandria sau Antiohia vor trimete la Bizanţ caractéristice elemente orientale — vecbi rămăşiţi din epoca assiro-chaldeie sau înrâuriri venite de la Perşii Sasanizi; Ravenna va intrupă în splendidele sale monumente şi mozaicuri toată frumuseţa artei bizantine şi multe forme orientale; Bizanţul va înrâuri Orientul sirian cu arta lui definitiv formată... Şi aşă mai departe. Această lungă perioadă şi atât de complexă aleătuieşte un studiu vrednic de toată cercetarea. Căci am trecut de mult de vremea acelei estetice, răsărită în secolul al XVI-lea, care nesocotia toată desfăşurarea artistică ce se prelungia de la căderea artei greco-romane înainte. Perioada artei primitive creştine, a renaşterii merovingiene şi carolingiene, a artei romanice precum şi a celei gotice erau trecute cu privirea, pentru a se ajunge la arta Renaşterii, la această artă care reinvie spiritul grec şi roman — singură artă vrednică de cercetat, după timpul de barbarie şi de întuneric al „evului mediu.“

Alexandru Naum.

Însămnări culturale

Impresiuni dela Teatrul Național—Stagiunea Teatrului Național din anul acesta ne-a încredințat că sântem în fața unui vădit progres, nu atât prin repertoriul ei —pe care l-am fi dorit mai bogat și în piese străine de-o mai mare valoare și în piese românești, ce se pot reprezenta foarte bine — cât prin jocul artiștilor, dintre care, unii mai vechi, ca Doamna Pruteanu, Doamna și Domnul Profir și-au accentuat aptitudinile lor artistice din ce în ce mai mult, iar alții mai noi, ca D-nii Radu Demetrescu și Vernescu-Vâlcea, s'au afirmat ca elemente de-o reală valoare pentru teatrul ieșan — cel dintâi fiind înzestrat cu un simț artistic, plin de fineță, care-l face să se identifice, în chip minunat, cu rolurile ce i se încredințează, cel de-al doilea dovenind—mai ales la reprezentația dela 25 Martie—că nu e numai un comic în înțelesul restrâns al cuvântului, ci un adevărat artist, stăpân pe tehnica sa și ager în interpretare.

În legătură cu stagiunea, amintim că Sâmbătă, 23 Martie, a avut loc o reprezentație cu minunata comedie a lui Alex. Dumas-tatăl „Kean sau Dezordine și Geniu“, reprezentație care s'a însemnat, în chip deosebit, atât prin valoarea educativă și artistică a piesei, cât și prin interpretarea așa de izbutită a D-lui State Dragomir. Un conflict între lumea culiselor—asă de ademenitoare și pline de curiozitate pentru cel ce nu le cunoaște — și între lumea publicului, a saloanelor și chiar a curții, conflict, paralel cu care ni se arată și contrastul între puterea geniului, răsplătit pe scenă prin admirația publicului și destrăbălarea lui din taverna orgiilor—anexă a culiselor, de obicei!—dă piesei lui Dumas un interes neobișnuit. Dar, mai ales, meșteșugirea artistică, cu care e tratat conflictul, ca și înalta impresiune de moralitate cu care ne despărțim de Kean și de Anna Damby — interpretată cu atâta simț artistic de D-na A. Pruteanu—ne fac să ne întărim credința că numai *astfel de piese* pot face educația artistică a publicului și să ne exprimăm dorința ca repertoriul Teatrului

nostru Național să se priminească mai mult cu *astfel de piese*. Numai așa Teatrul își va atinge ținta ființării sale. Întălegând această înaltă chemare a artei, Dl Dragomir a redat rolul marelui actor englez nu numai prin munca studierii lui, dar și printr'o magistrală pătrundere a caracterului și temperamentului lui Kean. În deosebi, interpretarea sa a fost minunată în actul al IV-a, când, în prada zbuciumului sufletesc, actorul Kean își încinge spada și se pregătește să joace pe Hamlet. Și observăm, cu acest prilej, că și monologul lui Hamlet ni-a lasat o adâncă impresie.

Stagiunea anului acestuia a avut însă și un trist epilog: Teatrul și publicul nu vor mai avea în mijlocul lor pe talentatul artist C. Ionescu, pe care o prea timpurie moarte l-a răpit dintre noi. Impresiunea morții lui este pentru toți cu atâta mai dureroasă, cu cât, în chiar această stagiune, răposatul artist a apărut în mai multe roluri, cărora a știut să le deie nota sa originală. Se pare că a muncit mai mult în iarna aceasta, pentru ca, odată cu primavara, moartea să-i curme munca, pe care putea să și-o puie încă în slujba artei noastre dramatice.

† **P. Cerna.** O crudă boală a răpus, printre străini și în floarea vrăstei—eră abia de douăzeci și opt de ani—pe cel mai idealist și mai talentat din tinerii noștri poeți. O simțire aleasă și gingașă, o conștiință deplină de ceea ce trebuie să rămână arta—pe care n'a scoborit-o din lumea idealului, pentru a face dintr'ânsa marfă de vânzare—un suflet plin de un inviorător optimism, iată ce pierde literatura românească în poetul Cerna. În vremurile noastre de josnice socotinți materiale, moartea lui Cerna ni-aduce mai multă durere și nu ne dă, în schimb, decât slaba mângâiere de a-i face loc, cu o pioasă recunoștință, pentru totdeauna, în aducerea noastră aminte.

Teodor A. Naum